The Text

श्री भगवान् उवाच

भूय एव महाबाहो शृणु मे परमं वचः ।

यत्तेऽहं प्रीयमाणाय वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥१॥

भूयः एव महाबाहो शृणु मे परमम् वचः । यत् ते अहम् प्रीयमाणाय वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥

Shree bhagavaan uvaacha

1. **bhooya eva mahaa-baaho shriṇu me paramam vachaḥ, yat-te'ham preeyamaaṇaaya vakṣhyaami hita-kaamyayaa**

न मे विदुः सुरगणाः प्रभवं न महर्षयः ।

अहमादिर्हि देवानां महर्षीणां च सर्वशः ॥२॥

न मे विदुः सुरगणाः प्रभवम् न महर्षयः । अहम् आदिः हि देवानाम् महर्षीणाम् च सर्वशः ॥

2. **na me viduḥ sura-gaṇaaḥ prabhavan na maharṣhayaḥ, aham-aadir-hi devaanaam maharṣheeṇaañ cha sarvashaḥ**

यो मामजमनादिं च वेत्ति लोकमहेश्वरम् ।

असंमूढः स मर्त्येषु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥३॥

यः माम् अजम् अनादिम् च वेत्ति लोकमहेश्वरम् । असंमूढः सः मर्त्येषु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥

3. **yo maam-ajam-anaadiñ cha vetti loka-mahesh-varam, asam-mooḍhaḥ sa martyeṣhu sarva-paapaiḥ pramuchyate**

बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः क्षमा सत्यं दमः शमः ।

सुखं दुःखं भवोऽभावो भयं चाऽभयमेव च ॥४॥

बुद्धिः ज्ञानम् असंमोहः क्षमा सत्यम् दमः शमः ।

सुखम् दुःखम् भवः अभावः भयम् च अभयम् एव च ॥

4. **buddhir-jñaanam-asammohaḥ kṣhamaa satyan damaḥ shamaḥ, sukhan duḥkham bhavo'bhaavo bhayañ cha-a'bhayam-eva cha**

अहिंसा समता तुष्टिस्तपो दानं यशोऽयशः ।

भवन्ति भावा भूतानां मत्त एव पृथग्विधाः ॥५॥

अहिंसा समता तुष्टिः तपः दानम् यशः अयशः । भवन्ति भावाः भूतानाम् मत्तः एव पृथग्विधाः ॥

5. ahinsaa samataa tuṣhṭis-tapo daanañ yasho'yashaḥ, bhavanti bhaavaa bhootaanaam matta eva prithag-vidhaaḥ

महर्षयः सप्त पूर्वे चत्वारो मनवस्तथा ।

मद्भावा मानसा जाता येषां लोक इमा प्रजाः ॥६॥

महर्षयः सप्त पूर्वे चत्वारः मनवः तथा । मद् भावाः मानसाः जाताः येषाम् लोके इमाः प्रजाः ॥

6. maharṣhayaḥ sapta poorve chatvaaro manavas-tathaa, mad-bhaavaa maanasaa jaataa yeṣhaam loka imaa prajaaḥ

एतां विभूतिं योगं च मम यो वेत्ति तत्त्वतः ।

सोऽविकम्पेन योगेन युज्यते नात्र संशयः ॥७॥

एताम् विभूतिम् योगम् च मम यः वेत्ति तत्त्वतः । सः अविकम्पेन योगेन युज्यते न अत्र संशयः ॥

7. etaam vibhootiñ yogañ cha mama yo vetti tattvataḥ, so'vikampena yogena yujyate na-atra sañshayaḥ

अहं सर्वस्य प्रभवो मत्तः सर्वं प्रवर्तते ।

इति मत्वा भजन्ते मां बुधा भावसमन्विताः ॥८॥

अहम् सर्वस्य प्रभवः मत्तः सर्वम् प्रवर्तते । इति मत्वा भजन्ते माम् बुधा भावसमन्विताः ॥

8. ahan sarvasya prabhavo mattaḥ sarvam pravartate, iti matvaa bhajante maam budhaa bhaava-samanvitaaḥ

मच्चित्ता मद्गतप्राणा बोधयन्तः परस्परम् ।

कथयन्तश्च मां नित्यं तुष्यन्ति च रमन्ति च ॥९॥

मद् चित्ताः मद् गतप्राणाः बोधयन्तः परस्परम् ।कथयन्तः च माम् नित्यम् तुष्यन्ति च रमन्ति च ॥

9. mach-chittaa mad-gata-praaṇaa bodhayantaḥ parasparam, katha-yantash-cha maan nityan tuṣhyanti cha ramanti cha

तेषां सततयुक्तानां भजतां प्रीतिपूर्वकम् ।

ददामि बुद्धियोगं तं येन मामुपयान्ति ते ॥१०॥

तेषाम् सतत युक्तानाम् भजताम् प्रीतिपूर्वकम् । ददामि बुद्धियोगम् तम् येन माम् उपयान्ति ते ॥

10. teṣhaan satata-yuktaanaam bhajataam preeti-poorvakam, dadaami buddhi-yogan tañ yena maam-upayaanti te

तेषामेवाऽनुकम्पार्थमहमज्ञानजं तमः ।

नाशयाम्यात्मभावस्थो ज्ञानदीपेन भास्वता ॥११॥

तेषाम् एव अनुकम्पार्थम् अहम् अज्ञानजम् तमः ।

नाशयामि आत्मभावस्थः ज्ञानदीपेन भास्वता ॥

11. teṣhaam-eva-a'nukampa-artham-aham-ajñaanajan tamaḥ, naashayaamy-aatma-bhaava-stho jñaana-deepena bhaasvataa

अर्जुन उवाच

परं ब्रह्म परं धाम पवित्रं परमं भवान् ।

पुरुषं शाश्वतं दिव्यमादिदेवमजं विभुम् ॥१२॥

परम् ब्रह्म परम् धाम पवित्रम् परमम् भवान् । पुरुषम् शाश्वतम् दिव्यम् आदिदेवम् अजम् विभुम् ॥

Arjuna uvaacha

12. param brahma paran dhaama pavitram paramam bhavaan, puruṣhañ shaashvatan divyam-aadi-devam-ajam vibhum

आहुस्त्वामृषयः सर्वे देवर्षिर्नारदस्तथा ।

असितो देवलो व्यासः स्वयं चैव ब्रवीषि मे ॥१३॥

आहुः त्वाम् ऋषयः सर्वे देवर्षिः नारदः तथा । असितः देवलः व्यासः स्वयम् च एव ब्रवीषि मे ॥

13. aahus-tvaam-riṣhayaḥ sarve devarṣhir-naaradas-tathaa, asito devalo vyaasaḥ svayañ cha iva braveeṣhi me

सर्वमेतदृतं मन्ये यन्मां वदसि केशव ।

न हि ते भगवन् व्यक्तिं विदुर्देवा न दानवाः ॥१४॥

सर्वम् एतत् ऋतम् मन्ये यत् माम् वदसि केशव । न हि ते भगवन् व्यक्तिम् विदुः देवा न दानवाः ॥

14. sarvam-etad-ritam manye yan-maam vadasi keshava, na hi te bhagavan vyaktim vidur-devaa na daanavaaḥ

स्वयमेवात्मनाऽऽत्मानं वेत्थ त्वं पुरुषोत्तम ।

भूतभावन भूतेश देवदेव जगत्पते ॥१५॥

स्वयम् एव आत्मना आत्मानम् वेत्थ त्वम् पुरुषोत्तम । भूतभावन भूतेश देवदेव जगत्पते ॥

15. svayam-ev-aatmanaa''tmaanam vettha tvam puruṣhottama, bhoota-bhaavana bhootesha devadeva jagatpate

वक्तुमर्हस्यशेषेण दिव्या ह्यात्मविभूतयः ।

याभिर्विभूतिभिर्लोकानिमाँस्त्वं व्याप्य तिष्ठसि ॥१६॥

वक्तुम् अर्हसि अशेषेण दिव्याः हि आत्मविभूतयः ।

याभिः विभूतिभिः लोकान् इमान् त्वम् व्याप्य तिष्ठसि ॥

16. vaktum-arhasy-asheṣheṇa divyaa hy-aatma-vibhootayaḥ, yaabhir-vibhootibhir-lokaan-imaaṃs-tvam vyaapya tiṣhṭhasi

कथं विद्यामहं योगिंस्त्वां सदा परिचिन्तयन् ।

केषु केषु च भावेषु चिन्त्योऽसि भगवन्मया ॥१७॥

कथम् विद्याम् अहम् योगिन् त्वाम् सदा परिचिन्तयन् ।

केषु केषु च भावेषु चिन्त्यः असि भगवन् मया ॥

17. katham vidyaam-ahañ yogins-tvaan sadaa pari-chintayan, keṣhu keṣhu cha bhaaveṣhu chintyo'si bhagavan-mayaa

विस्तरेणात्मनो योगं विभूतिं च जनार्दन ।

भूयः कथय तृप्तिर्हि शृण्वतो नास्ति मेऽमृतम् ॥१८॥

विस्तरेण आत्मनः योगम् विभूतिम् च जनार्दन ।

भूयः कथय तृप्तिः हि शृण्वतः न अस्ति मे अमृतम् ॥

18. vistareṇ-aatmano yogam vibhootiñ cha janaardana, bhooyaḥ kathaya triptir-hi shriṇvato na-asti me'mritam

श्री भगवान् उवाच

हन्त ते कथयिष्यामि दिव्या ह्यात्मविभूतयः ।

प्राधान्यतः कुरुश्रेष्ठ नास्त्यन्तो विस्तरस्य मे ॥१९॥

हन्त ते कथयिष्यामि दिव्याः हि आत्मविभूतयः ।

प्राधान्यतः कुरुश्रेष्ठ न अस्ति अन्तः विस्तरस्य मे ॥

Shree bhagavaan uvaacha

19. hanta te kathayiṣhyaami divyaa hy-aatma-vibhootayaḥ, praadhaanyataḥ kuru-shreṣhṭha na-asty-anto vistarasya me

अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ।

अहमादिश्च मध्यं च भूतानामन्त एव च ॥२०॥

अहम् आत्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ।

अहम् आदिः च मध्यम् च भूतानाम् अन्तः एव च ॥

20. aham-aatmaa guḍaakesha sarva-bhootaashaya-sthitaḥ, aham-aadish-cha madhyañ cha bhootaanaam-anta eva cha

आदित्यानामहं विष्णुर्ज्योतिषां रविरंशुमान् ।

मरीचिर्मरुतामस्मि नक्षत्राणामहं शशी ॥२१॥

आदित्यानाम् अहम् विष्णुः ज्योतिषाम् रविः अंशुमान् ।

मरीचिः मरुताम् अस्मि नक्षत्राणाम् अहम् शशी ॥

21. aadityaanaam-aham viṣhṇur-jyotiṣhaaṇ ravir-añshumaan, mareechir-marutaam-asmi nakṣhatraaṇaam-ahañ shashee

वेदानां सामवेदोऽस्मि देवानामस्मि वासवः ।

इन्द्रियाणां मनश्चास्मि भूतानामस्मि चेतना ॥२२॥

वेदानाम् सामवेदः अस्मि देवानाम् अस्मि वासवः ।

इन्द्रियाणाम् मनः च अस्मि भूतानाम् अस्मि चेतना ॥

22. vedaanaan saamavedo'smi devaanaam-asmi vaasavaḥ, indriyaaṇaam manash-cha-asmi bhootaanaam-asmi chetanaa

रुद्राणां शङ्करश्चास्मि वित्तेशो यक्षरक्षसाम् ।

वसूनां पावकश्चास्मि मेरुः शिखरिणामहम् ॥२३॥

रुद्राणाम् शङ्करः च अस्मि वित्तेशः यक्षरक्षसाम् ।

वसूनाम् पावकः च अस्मि मेरुः शिखरिणाम् अहम् ॥

23. rudraaṇaañ shaṅkarash-cha-asmi vittesho yakṣha-rakṣhasaam, vasoonaam paavakash-cha-asmi meruḥ shikhariṇaam-aham

पुरोधसां च मुख्यं मां विद्धि पार्थ बृहस्पतिम् ।

सेनानीनामहं स्कन्दः सरसामस्मि सागरः ॥२४॥

पुरोधसाम् च मुख्यम् माम् विद्धि पार्थ बृहस्पतिम् ।
सेनानीनाम् अहम् स्कन्दः सरसाम् अस्मि सागरः ॥

24. purodhasaañ cha mukhyam maam viddhi paartha brihaspatim, senaaneenaam-ahan skandaḥ sarasaam-asmi saagaraḥ

महर्षीणां भृगुरहं गिरामस्म्येकमक्षरम् ।
यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि स्थावराणां हिमालयः ॥२५॥

महर्षीणाम् भृगुः अहम् गिराम् अस्मि एकम् अक्षरम् ।
यज्ञानाम् जपयज्ञः अस्मि स्थावराणाम् हिमालयः ॥

25. maharṣheeṇaam bhrigur-ahaṅ giraam-asmy-ekam-akṣharam, yajñaanaañ japa-yajño'smi sthaavaraaṇaaṅ himaalayaḥ

अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां देवर्षीणां च नारदः ।
गन्धर्वाणां चित्ररथः सिद्धानां कपिलो मुनिः ॥२६॥

अश्वत्थः सर्ववृक्षाणाम् देवर्षीणाम् च नारदः । गन्धर्वाणाम् चित्ररथः सिद्धानाम् कपिलः मुनिः ॥

26. ashvatthaḥ sarva-vrikṣhaaṇaan devarṣheeṇaañ cha naaradaḥ, gandharvaaṇaañ chitra-rathaḥ siddhaanaaṅ kapilo muniḥ

उच्चैः श्रवसमश्वानां विद्धि माममृतोद्भवम् ।
एरावतं गजेन्द्राणां नराणां च नराधिपम् ॥२७॥

उच्चैः श्रवसम् अश्वानाम् विद्धि माम् अमृत उद्भवम् ।
एरावतम् गजेन्द्राणाम् नराणाम् च नराधिपम् ॥

27. uchchaiḥ shravasam-ashvaanaam viddhi maam-amrit-odbhavam, eraavataṅ gaj-endraaṇaan naraaṇaam cha nara-adhipam

आयुधानामहं वज्रं धेनूनामस्मि कामधुक् ।
प्रजनश्चास्मि कन्दर्पः सर्पाणामस्मि वासुकिः ॥२८॥

आयुधानाम् अहम् वज्रम् धेनूनाम् अस्मि कामधुक् ।
प्रजनः च अस्मि कन्दर्पः सर्पाणाम् अस्मि वासुकिः ॥

28. aayudhaanaam-aham vajran dhenoonaam-asmi kaamadhuk, prajanash-cha-asmi kandarpaḥ sarpaaṇaam-asmi vaasukiḥ

अनन्तश्चास्मि नागानां वरुणो यादसामहम् ।

पितॄणामर्यमा चास्मि यमः संयमतामहम् ॥२९॥

अनन्तः च अस्मि नागानाम् वरुणः यादसाम् अहम् ।

पितॄणाम् अर्यमा च अस्मि यमः संयमताम् अहम् ॥

29. anantash-cha-asmi naagaanaam varuṇo yaadasaam-aham, pitreeṇaam-aryamaa cha-asmi yamaḥ sañyamataam-aham

प्रह्लादश्चास्मि दैत्यानां कालः कलयतामहम् ।

मृगाणां च मृगेन्द्रोऽहं वैनतेयश्च पक्षिणाम् ॥३०॥

प्रह्लादः च अस्मि दैत्यानाम् कालः कलयताम् अहम् ।

मृगाणाम् च मृगेन्द्रः अहम् वैनतेयः च पक्षिणाम् ॥

30. prahlaadash-cha-asmi daityaanaaṅ kaalaḥ kalayataam-aham, mrigaaṇaañ cha mrigendro'ham vainateyash-cha pakṣhiṇaam

पवनः पवतामस्मि रामः शस्त्रभृतामहम् ।

झषाणां मकरश्चास्मि स्रोतसामस्मि जाह्नवी ॥३१॥

पवनः पवताम् अस्मि रामः शस्त्रभृताम् अहम् ।

झषाणाम् मकरः च अस्मि स्रोतसाम् अस्मि जाह्नवी ॥

31. pavanaḥ pavataam-asmi raamaḥ shastra-bhritaam-aham, jhaṣhaaṇaam makarash-cha-asmi srotasaam-asmi jaahnavee

सर्गाणामादिरन्तश्च मध्यं चैवाऽहमर्जुन ।

अध्यात्मविद्या विद्यानां वादः प्रवदतामहम् ॥३२॥

सर्गाणाम् आदिः अन्तः च मध्यम् च एव अहम् अर्जुन ।

अध्यात्मविद्या विद्यानाम् वादः प्रवदताम् अहम् ॥

32. sargaaṇaam-aadir-antash-cha madhyañ cha-ivaa'ham-arjuna, adhyaatma-vidyaa vidyaanaam vaadaḥ pravadataam-aham

अक्षराणामकारोऽस्मि द्वन्द्वः सामासिकस्य च ।

अहमेवाक्षयः कालो धाताऽहं विश्वतोमुखः ॥३३॥

अक्षराणाम् अकारः अस्मि द्वन्द्वः सामासिकस्य च ।

अहम् एव अक्षयः कालः धाता अहम् विश्वतोमुखः ॥

33. akṣharaaṇaam-akaaro'smi dvandvaḥ saamaasikasya cha, aham-eva-akṣhayaḥ kaalo dhaataa'ham vishvato-mukhaḥ

मृत्युः सर्वहरश्चाऽहमुद्भवश्च भविष्यताम् ।

कीर्तिः श्रीर्वाक् च नारीणां स्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा ॥३४॥

मृत्युः सर्वहरः च अहम् उद्भवः च भविष्यताम् ।

कीर्तिः श्रीः वाक् च नारीणाम् स्मृतिः मेधा धृतिः क्षमा ॥

34. mrityuḥ sarvaharash-cha-a'ham-udbhavash-cha bhaviṣhyataam, keertiḥ shreer-vaak cha naareeṇaan smritir-medhaa dhritiḥ kṣhamaa

बृहत्साम तथा साम्नां गायत्री छन्दसामहम् ।

मासानां मार्गशीर्षोऽहमृतूनां कुसुमाकरः ॥३५॥

बृहत्साम तथा साम्नाम् गायत्री छन्दसाम् अहम् ।

मासानाम् मार्गशीर्षः अहम् ऋतूनाम् कुसुमाकरः ॥

35. brihatsaama tathaa saamnaaṅ gaayatree chhandasaam-aham, maasaanaam maarga-sheerṣho'ham-ritoonaaṅ kusumaakaraḥ

द्यूतं छलयतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहम् ।

जयोऽस्मि व्यवसायोऽस्मि सत्त्वं सत्त्ववतामहम् ॥३६॥

द्यूतम् छलयताम् अस्मि तेजः तेजस्विनाम् अहम् ।

जयः अस्मि व्यवसायः अस्मि सत्त्वम् सत्त्ववताम् अहम् ॥

36. dyootañ chhalayataam-asmi tejas-tejasvinaam-aham, jayo'smi vyavasaayo'smi sattvan sattvavataam-aham

वृष्णीनां वासुदेवोऽस्मि पाण्डवानां धनञ्जय ।

मुनीनामप्यहं व्यासः कवीनामुशना कविः ॥३७॥

वृष्णीनाम् वासुदेवः अस्मि पाण्डवानाम् धनञ्जय ।

मुनीनाम् अपि अहम् व्यासः कवीनाम् उशना कविः ॥

37. vriṣhṇeenaam vaasudevo'smi paaṇḍavaanaan dhanañjaya, muneenaam-apy-aham vyaasaḥ kaveenaam-ushanaa kaviḥ

दण्डो दमयतामस्मि नीतिरस्मि जिगीषताम् ।

मौनं चैवास्मि गुह्यानां ज्ञानं ज्ञानवतामहम् ॥३८॥

दण्डः दमयताम् अस्मि नीतिः अस्मि जिगीषताम् ।

मौनम् च एव अस्मि गुह्यानाम् ज्ञानम् ज्ञानवताम् अहम् ॥

38. daṇḍo damayataam-asmi neetir-asmi jigeeṣhataam, maunañ cha-iva-asmi guhyaanaañ jñaanañ jñaana-vataam-aham

यच्चापि सर्वभूतानां बीजं तदहमर्जुन ।

न तदस्ति विना यत्स्यान्मया भूतं चराचरम् ॥३९॥

यत् च अपि सर्वभूतानाम् बीजम् तत् अहम् अर्जुन ।

न तद् अस्ति विना यत् स्यात् मया भूतम् चराचरम् ॥

39. yach-cha-api sarva-bhootaanaam beejan tad-aham-arjuna, na tad-asti vinaa yat-syaan-mayaa bhootañ chara-acharam

नान्तोऽस्ति मम दिव्यानां विभूतीनां परन्तप ।

एष तूद्देशतः प्रोक्तः विभूतेर्विस्तरो मया ॥४०॥

न अन्तः अस्ति मम दिव्यानाम् विभूतीनाम् परन्तप ।

एषः तु उद्देशतः प्रोक्तः विभूतेः विस्तरः मया ॥

40. na-anto'sti mama divyaanaam vibhooteenaam parantapa, eṣha to-oddeshataḥ proktaḥ vibhooter-vistaro mayaa

यद्यद् विभूतिमत् सत्त्वं श्रीमदूर्जितमेव वा ।

तत्तदेवावगच्छ त्वं मम तेजोंऽशसंभवम् ॥४१॥

यत् यत् विभूतिमत् सत्त्वम् श्रीमत् ऊर्जितम् एव वा ।

तत् तत् एव अवगच्छ त्वम् मम तेजः अंश संभवम् ॥

41. yad-yad vibhootimat sattvañ shreemad-oorjitam-eva vaa, tat-tad-eva-avagachchha tvam mama tejo-ñ'sha-sambhavam

अथवा बहुनैतेन किं ज्ञातेन तवाऽर्जुन ।
विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नमेकांशेन स्थितो जगत् ॥४२॥

अथवा बहुना एतेन किम् ज्ञातेन तव अर्जुन ।
विष्टभ्य अहम् इदम् कृत्स्नम् एक अंशेन स्थितः जगत् ॥

42. athavaa bahuna-itena kiñ jñaatena tava-a'rjuna, viṣhṭabhya-aham-idaṅ kritsnam-eka-añshena sthito jagat